

LUKA GOSPODARCZA I BRAK STABILNOŚCI POLITYCZNEJ GŁÓWNYMI BARIERAMI PRZYSTĄPIENIA UKRAINY DO UNII EUROPEJSKIEJ

Powojenny układ sił politycznych i gospodarczych w Europie charakteryzował podział na dwa bloki różniące się zasadniczo pod względem autonomii państw i zasad funkcjonowania gospodarek. Kraje Europy Zachodniej nie przejawiały szczególnego zainteresowania prowadzeniem aktywnej polityki globalnej. Były bardziej skoncentrowane na budowaniu wspólnej Europy i osiąganiu korzyści skali produkcji i efektywnej alokacji czynników wytwórczych. Mimo okresowych trudności, podejmowane inicjatywy integracyjne przyniosły efekty, których dowodem jest Unia Europejska – ugrupowanie obejmujące 28 krajów, jedyny przykład wysoko rozwiniętych współzależności gospodarczych na świecie, w rezultacie stopniowej realizacji planów prowadzących do stworzenia jednego rynku wewnętrznego i wspólnej waluty. Czynnikiem sprzyjającym integracji ekonomicznej krajów Europy Zachodniej były cechy systemowe gospodarek, spośród których szczególne znaczenie miała regulacyjna rola mechanizmu rynkowego.

W tym samym czasie kraje Europy Wschodniej funkcjonowały w sferze wpływów Związku Radzieckiego, jedne jako republiki związkowe, a inne na zasadzie własnej państwowości, ale z narzuconymi przez hegemon systemami gospodarczymi z dominującą rolą zarządzania centralnego i państwową własnością majątku i środków produkcji. Rola rynku w gospodarkach tych krajów była ograniczona, choć od lat 70. XX wieku można było zaobserwować prorynkowe zmiany systemowe, zwłaszcza na Węgrzech. Ten system okazał się nieefektywny, a jego podstawy polityczne osłabły wraz z naturalną, pokoleniową zmianą sił w komunistycznej partii ZSRR. Ostateczny upadek polityczno-ekonomicznego bloku ZSRR był spowodowany: narastaniem wewnętrznych sprzeczności w stosunkach pomiędzy członkami układu, wzrostem opozycyjnych sił społeczno-politycznych i coraz mniejszymi możliwościami kontroli układu przez ZSRR, zwłaszcza wskutek słabości ekonomicznej.

Odzyskujące autonomię kraje Europy Wschodniej w zasadzie mają z góry wskazany kierunek rozwoju polityki ekonomicznej – realizacja programu dostosowawczego i włączenie się do rynku Unii Europejskiej. Jednak były republiki Związku Radzieckiego są w znacznie trudniejszej sytuacji niż były kraje satelickie tego imperium (jak Polska, Węgry, Rumunia itd.) ze względu na brak stabilności politycznej (choć nie dotyczy to wszystkich), ale przede wszystkim z powodu dużej luki gospodarczej i słabości rynku jako mechanizmu zapewniającego efektywność w działalności podmiotów gospodarczych.

Unia Europejska nie jest w stanie zaoferować uprzywilejowanych warunków członkostwa takiej liczbie krajów, które są zainteresowane jego uzyskaniem, bez spełnienia przedstawionych już w 1993 roku kryteriów. Są one sformułowane w Traktacie o Unii Europejskiej podpisanym w Maastricht (1992). Należą do nich w szczególności: istnienie stabilnych i trwałych organów i instytucji, które zagwarantują demokratyczne rządy prawa, przestrzeganie praw człowieka oraz respektowanie i ochronę mniejszości. Podstawowym warunkiem członkostwa jest silna i konkurencyjna gospodarka rynkowa oraz zdolność do wywiązywania się z zobowiązań wynikających z członkostwa w UE.¹

---

¹ Członkostwo w UE – proces przystąpienia, www.eur-lex.europa.eu

W 2009 roku Unia Europejska wprowadziła nową inicjatywę wobec niektórych byłych republik ZSRR – Partnerstwo Wschodnie (obejmujące Ukrainę, Armenię, Azerbejdżan, Białoruś, Gruzję i Mołdawię). Projekt polityki zagranicznej (realizowanej w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa) zakłada głębszą współpracę i plany integracyjne. Od 1 stycznia 2016 roku nastąpiło formalne umocnienie stosunków gospodarczych Ukrainy i Unii Europejskiej. Zaczęła obowiązywać umowa (zawarta w czerwcu 2015) między UE a Ukrainą, dotycząca pogłębionej i całościowej strefy wolnego handlu EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA). Umowa ta zakłada, oprócz powołania strefy wolnego handlu, także przyjęcie przez Ukrainę części unijnego prawa w obszarze energii, przepisów sanitarnych i fitosanitarnych, technicznych oraz celnych i związanych z ochroną własności intelektualnej. Umowa o DCFTA wprowadza ponadto zabezpieczenie przepływów kapitałowych i wyrównanie szans konkurencji.

W niniejszym opracowaniu autorka postara się odpowiedzieć na pytanie, czy Ukraina jest gotowa w najbliższej przyszłości na rozpoczęcie procesu akcesyjnego do Unii Europejskiej. Analiza zostanie oparta na danych dotyczących kondycji gospodarki ukraińskiej oraz na ocenie możliwości spełnienia przez Ukrainę podstawowych założeń zawartych w art. 2 TUE.

Dane zawarte w tabeli 1. Wskazują na brak stabilności makroekonomicznej Ukrainy. Spadek PKB od 2013 roku pokazuje regres gospodarczy. Podobnie kształtuje się PKB per capita – również zauważalna jest tendencja spadkowa od 2013 roku (wartość z 2015 roku jest dwukrotnie niższa niż z roku 2013). Dane dotyczące inflacji z ostatniego dziesięciolecia ujawniają duże wahania i brak stabilności cenowej. Porównując rok 2007 i 2008 można stwierdzić, że nastąpił dwukrotny wzrost inflacji. W 2013 roku wystąpiła deflacja, która utrzymała się jedynie przez rok i od 2014 roku widoczny jest gwałtowny wzrost stopy inflacji. Od 2009 roku niepokojącym problemem jest bezrobocie, które wzrosło z 8,84% w 2009 roku do 11,47% w 2015 roku (mimo spadku liczby ludności o 3 miliony osób).

Tabela 1. PKB, PKB per capita, inflacja i bezrobocie w Ukrainie w latach 2005 -2015

	Zmiana PKB (ceny stałe; %)	PKB per capita (ceny bieżące; USD)	Inflacja (CPI, %)	Bezrobocie (%)	Populacja (mln osób)
2005	3,071%	1 909,798	13,520%	7,19%	46,749
2006	7,571%	2 407,900	9,076%	6,81%	46,466
2007	8,216%	3 219,884	12,843%	6,35%	46,192
2008	2,243%	4 095,441	25,201%	6,36%	45,963
2009	-15,136%	2 654,986	15,900%	8,84%	45,783
2010	0,261%	2 982,814	9,365%	8,10%	45,598
2011	5,466%	3 589,632	7,958%	7,86%	45,453
2012	0,239%	3 883,387	0,565%	7,53%	45,246
2013	-0,027%	4 435,076	-0,261%	7,25%	40,489
2014	-6,830%	3 050,563	12,100%	9,28%	42,831
2015	-9,048%	2 108,906	49,979%	11,47%	42,741

Dane: www.imf.org

Tabela 2 Saldo bilansu obrotów bieżących, zmiany eksportu i importu oraz zadłużenie publiczne Ukrainy w latach 2010 – 2015

	Import towarów i usług (zmiana w %)	Ekspert towarów i usług (zmiana w %)	Saldo obrotów bieżących (% PKB)	Zadłużenie publiczne (% PKB)
2010	15,014%	9,293%	-2,219%	40,626%
2011	21,517%	6,162%	-6,279%	36,876%
2012	1,613%	1,441%	-8,147%	37,542%
2013	-4,347%	-6,441%	-9,176%	40,652%
2014	-24,635%	-11,101%	-4,735%	71,213%
2015	-23,063%	-10,847%	-1,688%	94,380%

Dane: www.imf.org

Dane zawarte w tabeli 2. Wskazują na znaczące pogorszenie sytuacji w handlu zagranicznym Ukrainy od 2012 roku (w 2012 roku wystąpił jeszcze słaby wzrost zarówno eksportu, jak i importu, a od 2013 roku wolumen eksportu i importu spadał). Od 2013 roku procentowe zmiany wolumenu eksportu i importu przyjmują wartości ujemne. W trakcie badanego okresu wolumen importu był większy niż wolumen eksportu, a skutkiem jest deficyt na rachunku obrotów bieżących (od 2013 roku następuje poprawa salda, choć w całym analizowanym okresie utrzymuje się deficyt). Zadłużenie publiczne od 2013 roku gwałtownie rośnie i w 2015 roku wynosiło już 94,38% PKB, co dodatkowo komplikuje sytuację gospodarczą kraju.

Economist Intelligence Unit co roku tworzy ranking krajów ocenianych pod względem demokracji (wskaźnik demokracji). W 2015 roku Ukraina była zakwalifikowana do grupy krajów „reżimy hybrydowe”, co oznacza, że wybory ze względu na szereg nieprawidłowości nie są przeprowadzane z zachowaniem zasad wolności i sprawiedliwości. W reżimach hybrydowych przestrzeganie prawa jest na niskim poziomie, możliwe istnienie (i dalszy rozwój) korupcji, wpływ społeczeństwa na standardy polityczne jest niewielki. Wywierana jest presja na dziennikarzy i sądownictwo.² Ukraina znajduje się na 9 miejscu wśród 37 krajów o reżimach hybrydowych.³ Od 2006 roku wskaźnik demokracji Ukrainy spadał i najniższy poziom miał w 2014 roku. W 2015 roku wskaźnik demokracji poprawił się, ale nie wrócił do poziomu sprzed załamania (2005).⁴

Transparency International publikuje każdego roku raporty oceniające skalę korupcji na świecie, określając wskaźniki korupcji i w zależności od ich wysokości tworzy ranking krajów. Niższe miejsca w rankingu zajmują te kraje, które mają niższe wskaźniki korupcji, dlatego na pierwszych miejscach znajdują się kraje skandynawskie (Dania, Finlandia, Szwecja), a na kolejnych Nowa Zelandia, kraje Europy Zachodniej oraz Stany Zjednoczone i Kanada. Dalekie miejsce Ukrainy w tym rankingu świadczy o wysokim stopniu zaawansowania korupcji (152 miejsce w 2012 roku i 130 w 2015 roku na 168 krajów objętych rankingiem).⁵

Wskaźniki gospodarcze, demokratyzacji stosunków politycznych i korupcji niekorzystnie charakteryzują Ukrainę w aspekcie ubiegania się o członkostwo w UE, ale nie przekreślają one szansy, jaką daje konsekwentna polityka budowania instytucjonalnych podstaw gospodarki rynkowej i stabilizacja sceny politycznej. Liderzy ukraińskich partii politycznych mają dziejową odpowiedzialność za przewartościowanie celów swojej aktywności na rzecz zgody wewnętrznej

² The Economist Intelligence Unit, *Democracy Index 2015. Democracy in an age of anxiety*, s. 45-46.

³ *Ibidem*, s. 6.

⁴ *Democracy Index 2015 Democracy in an age of anxiety, A report by The Economist Intelligence Unit*, s. 14.

⁵ *Corruption Perceptions Index 2010-2015*, www.transparency.org

i zdobycia zaufania inwestorów zagranicznych. Napływ kapitału zagranicznego może przyspieszyć procesy rozwoju gospodarczego i zmian strukturalnych.

Polska jest przykładem, jakie korzyści z członkostwa w ugrupowaniu integracyjnym może osiągać kraj o niższym poziomie rozwoju, ale stabilny gospodarczo i prowadzący odpowiedzialną politykę makroekonomiczną. W latach 2007 – 2013 Polska miała najwyższą średnioroczną stopę wzrostu PKB w Europie wynoszącą 3,6%, a w klasyfikacji globalnej znalazła się na 14 miejscu na 55 ocenianych krajów.⁶ Największy wpływ na wysoką dynamikę gospodarczą Polski po przystąpieniu do UE miały:⁷ wzrost nakładów kapitałowych, wydajności pracy i inwestycji w przemyśle oraz wzrost inwestycji infrastrukturalnych finansowanych z funduszy pomocowych Unii. Dowodem awansu gospodarczego Polski jest poprawa pozycji eksportowej dzięki wysokiej dynamice eksportu na rynki krajów członkowskich UE. Z obliczeń M. Gorynii wynika, że w latach 2003 – 2012 wskaźnik dynamiki eksportu Polski wyniósł 306,7%, świata 243,1%, a UE-27 184,7%.⁸

Biorąc pod uwagę wyniki gospodarcze Polski, pozycję w UE i doświadczenia w realizacji dostosowanej do zmieniającej się sytuacji gospodarczej polityki makroekonomicznej oraz bliskość geograficzną z Ukrainą nasuwa się wniosek, że wzrost powiązań handlowych, inwestycyjnych, kooperacyjnych i politycznych z Polską może być dla Ukrainy dowodem realnej integracji z Unią Europejską wspierającym formalny proces członkostwa.

Bibliografia

1. The Economist Intelligence Unit, Democracy Index 2015. Democracy in an age of anxiety.
2. Erumban A.A., de Vries K., van Ark B., New Measures of Global Projection for The Conference Board Global Economic Outlook 2014.
3. Gorynia M., Ewolucja pozycji gospodarki polskiej w gospodarce globalnej i w gospodarce Unii Europejskiej, "Ekonomista", Nr 2, 2014.
4. Mucha-Leszko B., Wzrost gospodarczy i proces konwergencji oraz średnio i długoterminowe perspektywy zmniejszania luki rozwojowej, [w:] B. Mucha-Leszko (red.), *Pozycja gospodarcza Polski w Unii Europejskiej*, Wyd. UMCS, Lublin 2014.
5. Portale: www.eur-lex.europa.eu, www.euro.nbp.pl, www.imf.org, www.transparency.org

---

⁶ A.A. Erumban, K. de Vries, B. van Ark, *New Measures of Global Projection for The Conference Board Global Economic Outlook 2014*, s. 18.

⁷ B. Mucha-Leszko, *Wzrost gospodarczy i proces konwergencji oraz średnio i długoterminowe perspektywy zmniejszania luki rozwojowej*, [w:] B. Mucha-Leszko (red.), *Pozycja gospodarcza Polski w Unii Europejskiej*, Wyd. UMCS, Lublin 2014, s. 27.

⁸ M. Gorynia, *Ewolucja pozycji gospodarki polskiej w gospodarce globalnej i w gospodarce Unii Europejskiej*, "Ekonomista", Nr 2, 2014, s. 289–290.